

Maktab maslahatchisining ta'lim tizimini rivojida tutgan o'rni

Kazakova Saxiba Abdurayimovna

Ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalari agentligi
ixtisoslashtirilgan maktab va maktab-internatlar
bilan ishlash bo'limi boshlig'i

E-mail: sahibakazakova86@gmail.com

Ismailov Ulug'bek O'ktamboy o'g'li

Zangiota tuman ixtisoslashtirilgan
maktabi, maktab maslahatchisi

E-mail: ismailovulugbek535@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada Prezident maktablari, ixtisoslashtirilgan maktab va maktab-internatlaridagi faoliyat olib borayotgan maktab maslahatchisining ta'lim tizimining rivojidadagi muhim o'rni haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: maktab, o'quvchi, kasb, universitet, akademik, psixologik, ijtimoiy, shaxs, mediatsiya.

Аннотация: В данной статье представлена информация о том, что должность школьного консультанта, работающего в президентских школах,

специализированных школах и школах-интернатах, играет важную роль в развитии образовательной системы.

Ключевые слова: школа, ученик, профессия, профессия, академический, психологический, социальный, личность, медиация.

Abstract: This article provides information about the important role of school counselors in the development of the education system, specifically in presidential schools, specialized schools, and boarding schools.

Key words: school, pupils, profession, university, academic, psychological, social, individual, mediation.

Kirish. Maktab maslahatchilari, ta'lim tizimidagi muhim shaxslar bo'lib, o'quvchilarning akademik, shaxsiy va ijtimoiy jihatdan muvaffaqiyatli bo'lishlariga yordam berish maqsadida faoliyat yuritadilar. Ularning roli zamon talablari asosida yanada yuqori ahamiyat kasb etmoqda. Maktab maslahatchilari ta'lim jarayonida o'quvchilar, ularning ota-onalari va o'qituvchilar o'rtasida muloqotni o'rnatish, o'quvchilarning muammolarini hal etish va ularning akademik tomondan rivojlanishiga, qolaversa, o'quvchilarning qiziqishlarini inobatga olgan holda ularning o'z kasbini aniqlash va o'sha kasbning yetuk mutaxassislariga aylanishda beminnat yordam bermoqda.

Maktab maslahatchisining asosiy vazifalari:

O'quvchilar bilan ishlash. Bu jarayon o'quvchilarning akademik, psixologik va ijtimoiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan. O'quvchilarni yanada muvaffaqiyatli tarbiyalash va ularning salomatligini, psixologik holatini yaxshilashda maktab maslahatchilarining ro'li nihoyatda muhim.

O'quvchilar bilan ishlash masalalari bir nechta asosiy jihatlarni o'z ichiga oladi: individ, guruh va keng jamoatchilik bilan aloqalar. Maktab maslahatchilari o'quvchilarning individual holatini tahlil qilish orqali ularning ehtiyojlarini aniqlash va shu asosda yordam ko'rsatishga harakat qilishadi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, o'quvchilarning 20% dan ortig'i o'z muammolari bilan birinchi marta murojaat qilayotganida turli sabablarga ko'ra psixologik yordamga muhtoj bo'ladi. Bu o'quvchilarning hissiy holati, uy sharoitlari, o'qishdagi qiyinchiliklar va ijtimoiy munosabatlarga aloqador bo'lishi mumkin.

Guruhlarga kelsak, maktab maslahatchilari jamoaviy tadbirlarni tashkillashtirib, o'quvchilarni bir-biri bilan ishlashga, muloqot qilishga va muammolarni birgalikda hal etishga undaydilar. Guruh tarzida qilingan mashg'ulotlar o'quvchilarning o'zaro munosabatlarini rivojlantirishda va ijtimoiy ko'nikmalarini oshirishda muhim rol o'ynaydi.

Shuningdek, maktab maslahatchilari o'quvchilar bilan ishlash jarayonida o'qituvchilar, ota-onalar va jamoatchilik bilan hamkorlik qilishlari muhimdir. Ota-onalarning va jamoatchilikning ishtirokini ta'minlash orqali o'quvchilarning muammolariga yanada samarali yechimlar topish mumkin. O'quvchilarning ijtimoiy va akademik muvaffaqiyatlarini oshirish maqsadida, har tomonlama hamkorlikni yo'lga qo'yish zarur.

Ota-onalar bilan muloqot. Buning birinchi muhim jihati – bu ishonch va ochiqlik. Ota-onalar, maktab maslahatchilaridan ularning bolalari haqida to'g'ri va aniq ma'lumot olishni xohlashadi. Maktab maslahatchilari, o'quvchilarning hissiy va ijtimoiy rivojlanishi, akademik yutuqlari, shuningdek, mavjud muammolar haqida ota-onalarni doimiy ravishda xabardor qilib turishlari lozim. 2018-yilda bo'lib o'tgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, maktab maslahatchilari bilan ota-onalar o'rtasidagi muntazam muloqot, o'quvchilarning akademik muvaffaqiyatini 30% ga oshirishga yordam beradi .

Ikkinchi jihati – bu ota-onalar bilan o'zaro aloqaning turli shakllarini qo'llashdir. Maktab maslahatchilari shaxsiy uchrashuvlar, telefon orqali aloqa, elektron pochta va

onlayn platformalar kabi turli usullarni qo'llash orqali ota-onalar bilan muloqot qilishlari mumkin. Bundan tashqari, ota-onalar bilan muloqot qilishda e'tibor beriladigan masala – bu vaqtni va joyni to'g'ri tanlashdir. Ota-onalar uchun qulay bo'lgan vaqtda uchrashuvlar tashkil etish, albatta, muloqotning samaradorligini oshiradi. Ota-onalar bilan muloqotda empatiya va tinglash qobiliyatlari ham muhim ahamiyatga ega. Ular ota-onalarning fikrlarini, tajribalarini va his-tuyg'ularini tushunishlari zarur. Mutaxassislar, shuningdek, ota-onalar uchun turli ma'ruzalar va seminarlar tashkil etish orqali ularning bilim va ko'nikmalarini oshirishga yordam berishlari lozim. Bu esa ota-onalarga o'z farzandlari bilan bo'ladigan muloqotni yaxshilash va ta'lim jarayonida faol ishtirok etishga yordam beradi. Natijada, maktab maslahatchilarining ota-onalar bilan muloqoti, o'quvchilarning muvaffaqiyati yanada yuqori bo'lishini ta'minlash oladi deyish mumkin. Bu jarayon, o'qituvchi va ota-ona o'rtasida yagona maqsad, ya'ni bola ta'limi va rivojlanishi tomon birgalikda harakat qilishni taqozo etadi.

Tahlil va baholash. Bu jarayon ta'lim muassasalarida o'quvchilar, o'qituvchilarlar, va maktab ma'muriyati o'rtasida samarali aloqani o'rnatishga yordam beradi. Maktab maslahatchilar o'quvchilarning individual ehtiyojlarini aniqlash va ularga mos ta'lim metodlarini ishlab chiqish orqali ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga katta hissa qo'shadi. Tahlil va baholash jarayoni ko'plab komponentlardan iborat bo'lib, uning maqsadi ta'lim faoliyatining turli jihatlarini o'rganish va baholashdir.

❖ Birinchidan, maktab maslahatchilari o'quvchilarning intellektual va hissiy rivojlanishini o'rganadilar. Bu jarayon o'quvchilarni testlar, anketalar va intervyular orqali baholashni o'z ichiga oladi. Misol uchun, maxsus testlar yordamida o'quvchilarning matematik va til bilimlari, shuningdek, stressga bardoshlilik va ijtimoiy ko'nikmalarini aniqlash mumkin. Ushbu ma'lumotlar o'quvchilarning kuchli va zaif tomonlarini aniqlashda yordam beradi va o'quv jarayonini muvofiqlashtirish uchun kerakli o'zgarishlarni kiritish imkonini beradi.

- ❖ Ikkinchidan, maktab maslahatchilari o'qituvchilar faoliyatini baholashda ham muhim rol o'ynaydilar. O'qituvchilarning dars berish metodlari, o'quvchilarga bo'lgan yondashuvlari va o'quv dasturlarining samaradorligini tahlil qilish orqali ta'lim muassasasining umumiy sifatini oshirish mumkin. Maktab maslahatchilari, shuningdek, ta'lim muassasasi tomonidan amalga oshiriladigan dasturlarning muvaffaqiyatini baholash va ularga bo'lgan talabni aniqlash orqali kelajakdagi strategiyalarni shakllantirishga yordam beradilar.
- ❖ Uchinchidan, o'quvchilarning ijtimoiy muammolarini aniqlash va baholash, maslahatchilar uchun muhim vazifa hisoblanadi. Maktabda o'quvchilardan kelib chiqadigan muammolar, masalan, bezorilik(bullying) yoki o'ziga xos muammolar, ta'lim sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Maktab maslahatchilari ushbu muammolarni tahlil qilib, ularning yechimini topish va o'quvchilarga psixologik yordam ko'rsatish bo'yicha tavsiyalar berishlari kerak.

Nizolarni tinch yo'l bilan bartaraf etish. Ularning asosiy vazifalaridan biri nizolarni tushunish, tahlil qilish va samarali yechimlar taklif qilishdir. Bunday jarayonda maktab maslahatchilari, asosan, psixologik va sotsiologik bilimlar asosida ishlaydilar, bu ularning nizolarni hal etishdagi qobiliyatini oshiradi. Nizolar ko'pincha muloqotdagi muammolar, farqli fikrlar yoki resurslar taqchilligi sababli yuzaga keladi. **Maktab maslahatchilar** ushbu nizolarni tinch yo'l bilan hal etishlari uchun o'zlarining nutq madaniyatini, tinglovchilarning hissiyotlarini tushunishni va imkoniyatlar orasidagi muvozanatni ta'minlashni bilishlari kerak. Maktab maslahatchisi tinglash ko'nikmalarini rivojlantirib, taraflarni bir-birining nuqtai-nazarini tushunishga yordam beradi.

Nizolarni hal etishda birinchi qadam — muammoni aniqlashdir. Maktab maslahatchilari taraflar bilan intervyu o'tkazishi va muammoni har bir tomonning nuqtai nazaridan ko'rib chiqishi zarur. Misol uchun, o'quvchilar o'rtasidagi nizolarni hal etishda, maktab maslahatchilari o'quvchilarni bir joyga to'plab, ularning fikrlarini va hissiyotlarini

eshitishi mumkin. Bunday yondashuv, o'quvchilarning o'zaro hurmatini oshirishga va ularning muammolarini hal qilishda o'zaro yordam berishlariga va o'quvchilarda nizolarni tinch yo'l bilan ham hal qilish mumkinligini anglashga imkon yaratadi.

Maktab maslahatchilari, shuningdek, nizolarni hal etish uchun turli metodlarni qo'llashlari mumkin, masalan, mediatsiya yoki aralashuv. Mediatsiyada maktab maslahatchilari taraflarni birlashtirib, ularning fikrlarini va ehtiyojlarini muhokama qilishga yordam beradi. Bu jarayonda, maktab maslahatchilarining roli taraflarni tinchlantirish va muammoni yechishga yordam berishdir.

Nizolarni hal etishda ijodkorlik va muammolarni tahlil qilish qobiliyati juda muhimdir. Maktab maslahatchilari o'z yaratuvchanliklarini ishga solib, taraflarga yangi qarashlar va yechimlar taklif qilishlari mumkin.

Ta'lim muhitini yaxshilash. Ta'lim tizimining muvaffaqiyatli ishlashi, o'quvchilarning bilim olish jarayoni va ularning shaxsiy rivojlanishi uchun muhim ahamiyatga ega. Ta'lim muhitini yaxshilash har tomonlama rivojlanishga, ta'lim berishning sifatini oshirishga, va o'quvchilarning motivatsiyasini kuchaytirishga xizmat qiladi. Bundan tashqari, o'quv dasturlarining, ta'lim metodlariga e'tibor berish ham muhimdir. Innovatisation ta'lim yondoshuvlari, jumladan, interaktiv darslar va amaliy mashg'ulotlar, o'quvchilarning qiziqishini oshiradi. Finlandiya tayyorgarlik tizimi, o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish va ularga tegishli ko'nikmalarni berish orqali muvaffaqiyatli natijalarga erishganini ko'rsatadi.

Kelajakni rejalashtirish. Bu jarayon o'quvchilarga o'z maqsadlari va kelajakdagi yo'nalishlarini aniqlashda yordam beradi, shuningdek, ushbu yo'nalishlarga erishish uchun zaruriy qadamlarni belgilashda yo'l ko'rsatadi. Maktab maslahatchilari shaxsiy va professional rivojlanishni qo'llab-quvvatlashda muhim vazifalarni amalga oshiradilar. Kelajakni rejalashtirish jarayoni bir necha muhim bosqichlarni o'z ichiga oladi.

- ❖ Birinchidan, o'quvchilar o'z qiziqishlari, kuchli tomonlari va zaifliklarini aniqlashlari kerak. Ushbu jarayon, maktab maslahatchilari tomonidan o'quvchilarga turli tahlil vositalarini taklif qilish orqali amalga oshirilishi mumkin.
- ❖ Ikkinchi bosqich — o'quvchilarning maqsadlarini belgilashdir. Bu bosqichda maktab maslahatchilari o'quvchini kelajakdagi kasbi va o'qish yo'nalishi haqida mulohaza yuritishga undaydi. Bu maqsadlar, o'quvchilarning akademik tayyorgarlik darajasini oshirish va qo'shimcha ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan bo'lishi kerak. Masalan, o'zining qiziqishi bo'yicha mutaxassis bo'lishni xohlagan o'quvchi, kerakli kurslarni va tajribalarini o'z vaqtida belgilab olishi lozim.
- ❖ Uchinchidan, maktab maslahatchilari o'quvchilarga kelajakda muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan resurslar va imkoniyatlarni taqdim etadi. Bu, turli stipendiyalar, o'quv dasturlari va tajriba o'tash imkoniyatlari haqida ma'lumotlar bilan ta'minlash orqali amalga oshiriladi. Masalan, AQShda "Pell grant" kabi moliyaviy yordam tizimlari mavjud bo'lib, ular o'quvchilarga oliy ta'lim olishda yordam beradi.
- ❖ To'rtinchi bosqich — o'quvchilarning rivojlanishini kuzatish va baholashdir. Maktab maslahatchilari, o'quvchilarning yutuqlarini tahlil qilib, kerak bo'lsa, rejalashtirish jarayonini qayta ko'rib chiqishadi. Maktab maslahatchilari o'quvchilarga o'z maqsadlariga erishishda motivatsiya berib, zarur bo'lgan tavsiyalarni taqdim etishni davom ettiradilar.

Xulosa. Maktab maslahatchilari ta'lim tizimining ajralmas qismi bo'lib, ularning roli o'quvchilar, ota-onalar va o'qituvchilar o'rtasidagi muhim ko'prikn tashkil etadi. Ular o'quvchilarning shaxsiy va akademik rivojlanishida yordam berish orqali, jamiyatning rivojlanishida ham o'zilarining muhim hissalarini qo'shib kelmoqdalar. Maktab maslahatchilarining ahamiyati zamonaviy ta'lim tizimida yanada oshmoqda va ularning faoliyati o'quvchilarning kelajakdagi muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shuning

uchun, maktab maslahatchilariga berilayotgan e'tibor, ularga ko'rsatilayotgan yordam va resurslar, jamiyatimizning kelajagi bo'lgan yoshlar uchun juda muhimdir.

Shu nuqtai nazardan, maktab maslahatchilarining ro'li nafaqat ta'lim, balki o'quvchilarning hayotiy tajribasi uchun ham juda muhimdir. Ular o'quvchilarga o'z imkoniyatlarini amalga oshirishda va kelajakda muvaffaqiyatli insonlar bo'lishida yordam berishadi. Maktab maslahatchilari, shuning uchun, ta'lim tizimida ajralmas qism hisoblanadi va ularning ahamiyati har jihatdan e'tiborga molikdir.

Adabiyotlar:

1. Gysbers, N. C., & Henderson, P. "Developing and Managing Your School Guidance and Counseling Program". 5th Edition Pearson Education, Inc. USA. 2012
2. Baker, S. B., & Gerler, E. R. "School Counseling for the Twenty-First Century", 4th Edition. Prentice Hall USA 2004
3. Patricia H. and Norman C. Gysbers. "Leading and Managing Your School Guidance Program Staff: A Manual for School Administrators and Directors of Guidance". 1998
4. Shannon H. "The Professional Counselor: Challenges and Opportunities". 2020
5. M.Twain. "Life Skills Mental Health Workbook for Kids, Grades 5-8 Anxiety, Stress, Financial Literacy, Social Emotional Learning, and More, Classroom or Homeschool Curriculum" 2009
6. R.Bass. "Social Emotional Learning Workbook for Middle School: Navigating Emotions with Grade Level Activities". 2024